

Wat is er te zien in Oostelijk Flevoland en N.O.-polder?

door: G.D. v.d. Heide

Nu de Nederlandse Geologische Vereniging de jaarvergadering gaat houden te Kampen, ligt het voor de hand dat Noordoostpolder en Oostelijk Flevoland op het excursieprogramma voorkomen. En evenzo ligt het voor de hand dat u - voor zover u het gebied nog niet geheel hebt verkend - wel graag tevoren wilt weten wat er te zien zal zijn.

In de Noordoostpolder, 48.000 ha groot, droog gekomen in 1942, liggen in het zuidelijk gedeelte op de zandige gronden - Rams-polzand, deel van de IJsseldelta - gemengde- en tuinbouwbedrijven. Hier wordt water ingelaten gedurende de zomermaanden in verband met verdroging van de grond. Nabij Schokland is de grond zwaarder. Daar zijn akkerbouwbedrijven. Op de Middelbuurt, midden op het eiland bevindt zich het Museum voor de IJsselmeerpolders met een verzameling bodemvondsten van archeologische aard, herinnerend aan voormalige bewoning en scheepvaart en met een geologische collectie. De laatste behandelt speciaal de vondsten van het gebied van de IJsselmeerpolders. Hier is eveneens de collectie v.d. Lijn voorlopig nog in een aantal ladekasten ondergebracht.

In het noordelijk deel van het eiland Schokland bevindt zich een kleine keileemkern, in het midden een rivierduin, waarop de bewoners zich vestigden.

Ten westen van Schokland ligt het nieuwe dorp Nagele, uit het punt van moderne dorpsarchitectuur aardig om eens kennis mee te maken. In de uiterste zuidwesthoek van de polder ligt Urk, duidelijk zichtbaar de hoge opduiking van de morene van het Riss-(Saale) landijs. Urk was eertijds groter doch door de zee zijn delen weggeslagen. Ten noorden van Urk ligt in het bosgebied het geologisch Reservaat - P. v.d. Lijn, dat door de goede zorgen van de Dienst van het Staatsbosbeheer zoveel mogelijk onkruidvrij wordt gehouden. Hier is een glaciaal landschap zichtbaar, waarop vele stenen - waaronder een aantal genummerde en gedetermineerde - en enkele planten, behorend bij dit landschap zijn te zien. Onder meer komt er thans veel rendiermos voor, dat er zich nog na het stichten van het Reservaat natuurlijk heeft gevestigd. Ongetwijfeld zal een bezoek aan dit glaciaal landschap worden gebracht - zij het dan dat er geen stenen mogen worden verzameld. Wellicht is het toch ook wel interessant de polderhoofdstad Emmeloord met een kort bezoek te vereren, al was het alleen reeds als vergelijk met het nog jongere land van Oostelijk Flevoland.

Ten westen en zuidwesten van Kampen is er de polder Oostelijk Flevoland, een land-in-wording in een priller stadium dan de Noordoostpolder. Een excursie naar dit in ontginning verkerende gebied, waar ook reeds een deel van de grond in pacht en erfpacht is uitgegeven, brengt de bezoekers nader tot de waterstaattechnische en cultuurtechnische werken, die ten behoeve van de ontwikkeling van dit gebied dienen te geschieden. Een interessant randmeer is hier tussen het nieuwe land en de Veluwe in ontwikkeling: van belang als recreatiegebied, maar ook biologisch, zowel voor plantengroei als vogelleven. In het zuiden van deze polder liggen langs de Knardijk kwelplassen in uitgestrekt rietland: ideale vogelverblijfplaatsen, waar reeds menige zeldzame soort is gesignaleerd.

De vordering van het in cultuur brengen is op zichzelf ook interessant; in alle stadia; het rietland, de eerste ontginning, begreppeling met grote greppelfrezen, draineermachines, die aarden- of plastic buizen leggen, het eerste gewas - koolzaad dat juist begin mei in bloei zal staan en waaraan een speciale tentoonstelling zal zijn gewijd in een van de ontginningsschuren. Dan volgen verdere gewassen als tarwe, gerst, haver, vlas, totdat de gronden worden verpacht. Intussen heeft na de onderwaterkartering de Bodemkundige Afdeling van de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders het in kaart brengen van de grond voortgezet, een werkzaamheid waarbij de talrijke grondlagen worden onderscheiden naar samenstelling ten behoeve van de landbouw. In dat op kaart brengen speelt naast de landbouwkundige waardering, classificatie, de geochronologische een rol ten einde tot een goed beeld te kunnen komen. Hierbij speelt het Oudheidkundig Bodemonderzoek een rol, waarbij dateringen aan grondlagen kunnen worden gegeven aan de hand van archeologische vondsten.

In verband daarmee worden opgravingen verricht, die dus deels in dienst van de bodemkunde worden uitgevoerd, deels ook uit zuiver archeologische overwegingen.

In Oostelijk Flevoland heeft de archeologische afdeling haar werkplaats te Ketelhaven voor conservering van hout en ijzer, waar tal van scheepsresten worden behandeld.

De "kolonisatieperiode" tijdens de verpachting met de bouw van boerderijen, arbeiderswoningen, dorpen, met al wat er bij hoort, vormt een volgende fase van de ontwikkeling in het gebied. Het brengt tal van activiteiten teweeg in het nieuwe land: opspuiten van terreinen, met zand dat in de nabijheid wordt opgezogen van grotere diepte, waarbij soms noordelijke- of zuidelijke zwerfstenen te voorschijn komen, en dikwijls ook van diepten van 14-16 m. schelpen uit de Eemlagen. Die worden dus gevonden op de bodem van de toekomstige dorpen. Van deze dorpen is Dronten, de hoofdplaats -in- wording ook het verst ontwikkeld; Swifterbant en Biddinghuizen zijn later gebouwd en sinds korte tijd ten dele bewoond. En binnenkort zal de bouw van Lelystad een aanvang nemen, aan de uiterste westkant van Oostelijk Flevoland, aan het Oostvaardersdiep waar dit het resterende IJsselmeer zal ontmoeten. Daar kan men ook zien hoe zeer stenen en keileem het mogelijk maken de dijk te bouwen van de IJsselmeerpolders; keileem gebaggerd nabij Urk, stenen aangevoerd uit de basaltgroeven van het Rijngebied, maar ook Scandinavische graniet als dijkbekledingsmateriaal.

Oostelijk Flevoland is ondanks de strakke wegen, de uitgestrekte ruimte met zo weinig onderbreking van beplanting en boerderijen met zijn wazige toekomst waaraan nog alles moet gebeuren, zijn vreemde strijd om zijn wording, die zich gaat voltrekken volgens plannen een mysterieus land. Oostelijk Flevoland is een schrik-aanjagend, romantisch - onromantisch totaal planmatig, maar ook weer onbegrijpelijk land; een land om er van te houden als men er tegen kan.